

Forældredeterminisme i kristent perspektiv

Opgavens form og tankerne bag:

Opgaven her ligner formmæssigt til dels en klassisk akademisk opgave med en problemformulering, men tager i dele af sit indhold mere essayistisk form og sigter mere på refleksion og diskussion end på konklusion, hvorfor den heller ikke afsluttes med en sådan.

Mit håb er på sigt at skrive en bog henvendt til kristne forældre, der er skuffede over sig selv eller frygter at blive det, fordi de ikke oplever at leve op til deres egne idealer for, hvordan de skal udfylde forældrerollen. Opgaven her er mit forsøg på at spore mig ind på nogle af de ting, der er på spil i mødet mellem forældredeterminisme og kristentro.

Problemformulering:

Beskriv den problematik, som begrebet "forældredeterminisme" dækker over og sæt den ind i en kristen kontekst ved:

1. At diskutere på hvilken måde kristne forældre i større eller mindre grad er påvirket af en forældredeterministisk tankegang.
2. Komme med et bud på, hvordan det kristne budskab kan være en trøst for forældre, der er påvirket af en forældredeterministisk tankegang.
3. Udarbejd som appendiks en indholdsfortegnelse for en bog til kristne forældre om forældredeterminisme i kristent perspektiv, samt ideer til videre arbejde med emnet.

Del 1: På hvilken måde er kristne forældre i større eller mindre grad påvirket af en forældredeterministisk tankegang

Hvad er forældredeterminisme?

D. 9. januar i år lavede forældre-instragrammeren Rikke Højer, som poster under profilnavnet "boernetanker", et opslag, som på mange måder er rammende for den nuværende generation af småbørnsforældre.¹ Opslaget består af seks slides med tekst. På den første står der "Som mor, skal jeg bare lige...". Herefter følger på de næste fem slides en lang liste med opgaver, hun skal udføre i løbet af en enkelt morgen. I alt er der 85 opgaver. Listen starter sådan her: "Tjekke ind i alles humør, når vi står op", "svare på syv spørgsmål inden jeg tisser", "planlægge den næste halve time i mit hoved", "huske biblioteksbøgerne inden torsdag", "lave tre madpakker". På nær den allerførste opgave, har de her nævnte eksempler alle primært med noget praktisk at gøre. Men fortsætter man ned gennem listen, vil man opdage udsagn som: "ikke glemme at involvere børnene", "forsøge at forstå to følelsesudbrud", "forsøge at

¹ https://www.instagram.com/p/CnNaXl_MZn4/

rumme tre forskellige behov", "lade den ældste være andet end den ældste", "råbe lidt for højt og kramme bagefter", "tænker over, hvad vi gør med skole", "tænke over, hvad skole egentlig er", "tænker over, hvad læring egentlig er", "huske at relationer ikke vokser af sig selv", "evaluere min egen indsats", "slå mig selv i hovedet og gøre noget ved det", "sige noget om vrede der gerne må være der".

Hvad kendetegner udsagn som disse? De handler ikke først og fremmest om praktiske opgaver, men om opdragelse, barnets udvikling og ikke mindst forældrens rolle i dette. *Boernetanker* følges af over titusind personer på Instagram. Rikke Højer er således en af de større forældre-instragrammere i Danmark, og med sin skæve og personlige formidling maler hun ikke bare et selvportræt, men i høj grad også et generationsportræt.

Tidligere forældregenerationer har uden tvivl også tænkt over deres børns udvikling og set kritisk på deres egen rolle som forældre. Men den nuværende generation af forældre er langt højere grad end tidligere forældregenerationer eksponeret for andres råd og påstande i form af populærvidenskabelig litteratur, blogs, vlogs og sociale medier, hvor både uddannede fageksperter og almindelige forældre deler råd, metoder, teorier, erfaringer og tanker om forældreskabet med det formål, at optimere forældreskabet, så børnene på både kort og lang sigt kommer til at trives så god som muligt. Vi skal med andre ord som forældre være den bedste udgave af os selv, for at vores børn må blive den bedste udgave af sig selv.

Frygten for, at man som forælder påvirker sit barn i en negativ retning har formentlig eksisteret til alle tider, men aldrig før at har en generation af forældre været så eksponeret for tanken om dette. Og det har gjort noget ved vores syn på forældreskab og på os selv som forældre.

Det gælder for så vidt ikke forældreskabet, at vi lever i en tid præget af selvoptimering. Ved siden af sit hverv som psykologiprofessor ved Aalborg Universitet har Svend Brinkmann gjort det til sin mission at være en kritisk røst i forhold til den tendens. Dette gør han især på sociale medier, typisk i satirisk form med megen brug af sarkasme. Brinkmann har flere gange brugt følgende formulering: *"Hvis du tænker positivt hver eneste dag, arbejder hårdt, stræber efter at blive den bedste udgave af dig selv, omgiver dig med inspirerende mennesker og aldrig giver op, så er der ingen grænser for, hvor udmattet du kan blive".²*

Tendensen er overalt i samfundet, og den fodrer tanken om, at man konstant skal anstrenge sig for at gøre det godt nok. Det gælder på arbejdspladsen, i uddannelsessystemet, på sociale medier, i fitnesscenteret, i parforholdet og ikke mindst i forælderrollen. I 2022 udgav sociolog Maria Ørskov Akselvoll bogen *Det grænseløse forældreskab*, hvori hun argumenterer for, at forælderrollen i dag er blevet et ekstra fuldtidsjob på grund af de mange ting, forældre i dag skal forholde sig til, mens de helst skal lykkes med det

² Senest slået op på Instagram d. 8. januar 2023 med indtil videre mere end 18.000 likes til følge

hele. Blandt andet pointerer hun, at det sprog, der bruges om forældre i medierne i dag afslører rigtig meget om tidens forældresyn som noget grænseløst. Dette er udtryk som "helikopterforældre" og "curlingforældre" eksempler på.³ Forældrene skal ikke bare være forældre for deres børn, som forældre altid har været det. Nu oplever de også, at de skal have overblik over de dele af barnets liv, der ellers ville være skjult for dem ved fx at overvåge deres aktivitet på internettet.⁴ Og de forsøger at beskytte deres børn mod alverdens forhindringer og skuffelser, der kan ramme dem.⁵ Dette er blot to eksempler på ord, der knytter til ved det udvidede forældreskab, som Akselvoll mener har udvidet sig så meget, at det er blevet grænseløst.

I sin bog "Tænk, hvis du ikke afgør dit barns fremtid" beskriver Sara Alfort, hvordan rigtig meget i vor tids syn på børn, opdragelse og forældreskab, begyndte at give mening for hende, da hun første gang stiftede bekendtskab med begrebet "forældredeterminisme".⁶

Forældredeterminisme er ikke en fastformuleret opdragelsesskole, man kan bekende sig til. Men det er en ofte usagt tankegang, som gennemsyrrer alt fra børneopdragelse i privaten til den offentlige debat og familiepolitik.⁷ Alfort definerer blandt forældredeterminisme således: "Forældredeterminisme er stemmen i dit øre, der siger dig, at det, du gør – eller ikke gør – som forælder, i et 1:1-forhold former børnenes udvikling, intelligens, sociale kompetencer, fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet og kommende bidrag som demokratiske borgere".⁸

Forældredeterminisme er blandt andet et problem, fordi det udmatter forældrene. Skulle man omskrive Brinkmanns påstand om selvoptimering til en forældrekontekst kunne det eksempelvis lyde sådan her:

Hvis du tænker positivt om dit barn hver eneste dag, smører de sundeste madpakker og bager økologisk surdejsbrød hver dag, altid henter tidligt fra institution og skole, lever aktivt med i børnenes hverdag og fritid gennem Aula, bestyrelsesarbejde og generel medvirken, fylder dig med inspiration til det gode forældreskab gennem sociale medier og den nyeste pædagogiske forskning og står op hver dag med det mål for øje, at du i dag skal være den bedste udgave af dig selv som kærlig, tydelig, omsorgsfuld, grænsesættende, omsorgsfuld og lyttende forælder, så er der ingen grænser for, hvor udmattet, du kan blive.

³ Akselvoll, 2022, s.13

⁴ DDO: Helikopterforældre, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=helikopterfor%C3%A6ldre>

⁵ DDO: Curlingforældre, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=curlingfor%C3%A6ldre>

⁶ Alfort, 2018, s.12

⁷ Alfort, 2018, s.10-11

⁸ Alfort, 2018, s.10

Det er udmattende at skulle leve op til egne og andres idealer, hvis alt skal lykkes på alle parametre. Og det er et problem for forældrene, men det er også et problem for børnene, for man bliver ikke en bedre mor eller far af at være udrændt – i hvert fald ikke mens man er det.

Dertil kommer, at børn lærer af deres forældre. Hvis forældrene altid skal være den bedste udgave af sig selv, risikerer børnene at tro, at de også skal være det, også selvom forældrene fortæller dem noget andet. Den tragiske ironi er til at tage og føle på, hvis netop de forældre, som slider sig selv allermost for at deres børn skal være og blive mentalt sunde og velbalancerede, bliver dem, der lærer deres børn det modsatte. Troen på forældredeterminismen risikerer at blive en selvopfyldende profeti, men med negativt fortegn, hvor de hårdtarbejdende forældre giver deres egen uholdbare adfærd og tankegang videre.

Tidligere undervisningsminister Merete Riisager har gjort sig til fortaler for, at opdragelsen bør have en større plads i den forstand, at det ikke skal være op til børnene og de unge nå frem til alting selv. Det er en byrde, som man som forældre er forpligtet til at lette fra barnet skuldre.⁹ En anden vinkel finder vi hos Alfort, der advokerer for, at vi skal fokusere mindre opdragelse og vores handlingers potentielle konsekvenser for børnenes udvikling. Lad os med det samme rydde den misforståelse af vejen, at Riisager og Alfort er radikalt uenige. Anliggendet hos Alfort er ikke, at værdibaseret opdragelse, viden og selvrefleksion er skidt, men at mængden af det er blevet så massiv og kommer fra så mange sider, at det bliver umuligt at leve op til, så alt for mange lider under det.¹⁰ Måske er det netop alt det overflødige, som Akselvoll angriber, som er med til at fjerne fokus fra forældrenes kerneopgave som tydelige opdragere, som Riisager efterlyser, og som samtidig presser forældrene ind på et forældredeterministisk spor, som Alfort forsøger at afvæbne. Måske er den alvorligste sygdom, som mange af tidens dårligdomme er symptomer på, at forældre i dag har mistet evnen til at prioritere i alt det, de tror, de skal. Og hvis alt bliver prioriteret, er der i praksis intet, der virkelig bliver det.

Dertil kommer, at den ufortyndede forældredeterminisme slet og ret ikke taler sandt. For naturligvis har forældre ikke en 1:1 indflydelse på, hvordan deres barns liv former sig. Det siger al logik, men forældredeterminismens stemme taler ikke logikkens sprog.

Forældredeterminisme er sidst men ikke mindst næppe bare en hurtig tendens, der går i sig selv indenfor få år. For hvem er den kommende generation af forældre? Det er generation Z, som blandt andet er kendetegnet ved enorm fokus på etik. Og som ifølge adskillige statistikker er hårdere ramt af stress, depression og lignende udfordringer end tidligere generationer. Selvom perfektionismen som kendetegn

⁹ Riisager, 2020, s.16

¹⁰ Alfort, 2018, s.14

ofte kobles til den nuværende forældregeneration bestående af millennials, tyder meget på, at den kommende forældregeneration døjer med mange af de samme problemer – bl.a. i form af perfektionisme, der fører til utilstrækkelighedsfølelse.¹¹ I 2020 udkom Christan Hjortkjærs generationsportæt "Utilstrækkelig". Her tegner han blandt andet et billede af en generation, der er blevet opflasket og bombaderet med imperativer. Vi er gået fra et forbudssamfund til et påbudssamfund.¹² Kravene bliver med andre ord flere og større og succeskriterierne mere og mere snævre for den generation, der i de kommende år skal finde sig til rette i forælderrollen. Forældredeterminismen ligger lige til højrebænet for også den kommende generation af forældre.

De kristne forældre

Først en præcisering. For hvad er "kristne forældre"? Per 1. januar 2022 var 73,2% af den danske befolkning medlem af folkekirken.¹³ Dertil kommer en gruppe, der er medlem af andre kristne trossamfund.

Størstedelen af den danske befolkning regnes derfor i demografiske statistikker og opgørelser som kristne.

Den gruppe, som jeg her ønsker at fokusere på, er mere snæver. Med "kristne forældre" menes i denne sammenhæng forældre, som bevidst i deres hverdag indretter sig efter den kristne tro. Gruppen, jeg i denne sammenhæng er interesseret i, er dem, der er en aktiv del af en kristen menighed i eller udenfor folkekirken. Det er forældre for hvem det har en særlig betydning, at deres børn får en personlig tro, der i sin kerne minder om forældrenes, fordi forældrene regner med, at denne tro ikke bare er et indholdsrigt krydderi til livet, men er helt afgørende for, om barnet bliver frelst. Forældrene, jeg her er interesseret i, har ikke et universalistisk frelsessyn, men tror på dogmet om en dobbelt udgang på livet i den forstand, at mennesker enten opnår evigt liv eller fortabelse.¹⁴ Når netop denne gruppe er særligt interessant for mig at undersøge, skyldes det dels, at jeg selv og en stor del af min omgangskreds tilhører denne gruppe. Men det skyldes også, at denne gruppe oplever at have mere på spil end forældre for hvem tro fylder mindre. Det værste tænkelige en forælder i denne gruppe kan forestille sig vil i mange tilfælde være, at vedkommendes barn vælger troen fra og ikke når himlen. Det tilføjer således endnu et lag til forældredeterminismens potentielle omfang og dertilhørende pres, fordi forælderen ikke blot skal udruste barnet til det gode liv, men også til at få og bevare en frelsende tro, så det får og beholder det evige liv.

Problemstillingen er ikke ny. Bekymring for ens børn og måske også børnebørn og disses evige ve og vel har formentlig eksisteret lige så længe som tanken om fortabelsens mulighed. Men tidens store fokus på forælderrollen kan meget vel have skubbet yderligere til de kristne forældres bekymringer og skyldfølelse.

¹¹ Hjortkjær, 2020, s.16

¹² Hjortkjær, 2020, s.27

¹³ <https://www.folkekirken.dk/om-folkekirken/folkekirken-i-tal/medlemmer>

¹⁴ Fx CA art.17

Konservative kristne i Danmark i dag lever ikke i et vakuum. Mange kristne forældre – og måske især mødre i 20'erne og 30'erne bruger tid og opmærksomhed på at følge eksperter og influencers på instagram, som uddeler råd, vejledning og tanker om opdragelse. Samme gruppe lytter til podcasts om forældreskab, opdragelse osv. Og hvis den grundlæggende forældredeterministiske tankegang bliver styrende for en kristen forælder, slår det så meget desto hårdere, hvis barnet udtrykker tvivl, skepsis eller decideret vælger troen fra. For som forælder må man kunne have gjort noget anderledes. Tankegangen er: Det bliver *min skyld*, at mit barn har forladt troen.

I 2011 udgav den walisiske forfatter og stifter af organisationen Care for the Family, Rob Parsons bogen *Getting Your Kids through Church without them Ending up Hating God*. I 2014 blev den udgivet i dansk oversættelse af Luthersk Missions forlag, LogosMedia med titlen *Når troen bliver for trang*. Udgiverne har valgt at indlede bagesideteksten med et citat fra bogens forord: "*Jeg beder om, at mine børn ikke kommer til at hade Gud på grund af mig*".¹⁵ Citatet kommer fra en deltager på en kristen konference, som var blevet spurgt, hvad vedkommende frygtede mest.

Nu står der jo ingen steder, hvorfor det netop var med det citat, udgiverne valgte at indlede bagesideteksten på bogen. Men det er næppe tilfældigt. Dels udtrykker citatet, hvad der er på spil i bogen. Men samtidig ligger citatet også i oplagt forlængelse af en forældredeterministisk tankegang. Et er at frygte, at ens børn vælger Gud fra, men vedkommende, der bliver citeret fokuserer på sit eget mulige ansvar i den forbindelse. Så er der ikke længere kun tale om et tab og en sorg, men om et tab og en sorg, man selv er skyldig i, og måske kunne have undgået, hvis man havde handlet anderledes. Når man har valgt at indlede bageside teksten med netop det citat, kan det meget vel være fordi, man har vurderet, at det ville vække genklang hos mange. Det tror jeg, at det gjorde i 2014, og det kunne meget vel i endnu højere grad være tilfældet i 2023.

Set i lyset af dette, er det interessant, at der samtidig synes at være en voksende problematik i konservative kristne miljøer, som drejer sig om, at de voksne trækker sig fra de unge, og de unge mangler voksne at læne sig op ad og vandre sammen med. Problematikken beskrives bl.a. i Torbjørn Nylis bog *Åndelige forældre søges* (ProRex, 2016). I bogen nævner Nyli bl.a travlhed og skam over at egne børn har valgt troen fra som årsager til, at mange midaldrende ikke påtager sig opgaven som åndelige forbilleder og medvandrere for de unge kristne.¹⁶

¹⁵ Parsons, 2014, s.7

¹⁶ Nyli, 2016, s.149

En mulig anden fare for den yngre generation af forældre er, at de tækker sig fra at være åndelige forbilleder og medvandrere for deres egne børn og andres, fordi de oplever at komme til kort, ikke at kunne leve op til egne idealer (etisk stress) og fordi de frygter, at gøre uoprettelig skade, fordi de bevidst eller ubevidst har en forældredeterministisk tankegang. Det tankevækkende er, at Nyli i sin undersøgelse nåede frem til et helt andet behov hos de unge, end det, mange forældre forsøger at dække.¹⁷ Hvor den nuværende forældregeneration er presset af deres egen bevidsthed om alle de små ting, de gør rigtigt og forkert, når de påvirker deres børn, er det paradoksale, at det formentlig slet ikke er det børnene og de unge har brug for. Som Nyli formulerer det: *"Det må også understreges, at de unge ikke efterlyser det perfekte, men frem for alt ønsker ærlighed og åbenhed"*.¹⁸ Nyli fokuserer de midaldrende voksne og på unge og teenagere, så vi er i hendes bog og undersøgelsen, der ligger til grund for den en halv til en hel generation længere tilbage. Men problematikken er ikke forsvundet.

Jeg vil nævne yderligere to problematikker, som kristne forældre i særlig grad er eksponeret for:

For det første linedansen for at undgå negativ social kontrol. Der har i de senere år været et jævnlige tilbagevendende fokus i medierne på negativ social kontrol i blandt andet konservative kristne miljøer.¹⁹ Det kan for mange forældre give anledning til overvejelser, om man rammer den rette balance, hvor man på ene side giver det videre, man finder værdifuldt, mens man på den anden side giver frihed til barnet til selv at tage stilling til forældrenes værdier. Den afvejning er god og vigtig at lave, og man må som forælder gøre det løbende, fordi barnet i forskellige faser har forskellige behov og udfordringer. Carsten Hjort Pedersen taler i sin bog *Påvirk med respekt* om balancen mellem konfrontering og tilbagetrækning hos fx forældre i relation til deres børn.²⁰ Modellen kan også bruges bredere om relationen mellem en, der påvirker og en anden, der påvirkes. Det er vigtigt, at forældre tør at påvirke deres børn, men denne opgave indebærer også, at man som forælder kan komme i tvivl, om man rammer den rette balance. Og denne tvivl kan være ekstra svær at være i, hvis man er fanget i en forældredeterministisk tankegang. Hvis man anser det som katastrofalt hver gang, man i en hverdagssituation ikke rammer den rette balance, bliver rollen som opdrager enormt anstrængende. Og hvis man bliver styret af frygt for at gøre noget forkert, gør det næppe balancegangen lettere at ramme.

En anden problematik er, at de mange nye og intensiverede krav til forælderrollen kan tage så meget fokus og tid fra forældrene, at de værdier, de ønsker at præge med glider i baggrunden eller helt forsømmes.

¹⁷ Nyli, 2016, s.97

¹⁸ Nyli, 2016, s.150

¹⁹ Fx <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/ny-rapport-negativ-social-kontrol-er-ogsaa-et-problem-i-lukkede-kristne-miljoer>

²⁰ Pedersen, 2019, s.43

Dermed er der en risiko for, at det åndelige glider i baggrunden, så de gode intentioner i praksis bliver til en sekularisering.

Nu har vi set på en række punkter, hvor konservative kristne forældre på en anden måde kan være udfordret sammenlignet med ikke-kristne eller kulturkristne. Men er der på den anden side nogle særlige styrker for kristne forældre i mødet med en forældredeterministisk tankegang? Kan kristne forældre måske endda være bedre rustet i mødet med en forældredeterministisk tankegang end ikke-kristne forældre?

Her vil jeg pege på to aspekter.

For det første er konservative kristne forældre ikke på bar bund, når de skal navigere i vor tids store katalog af værdier og prioriteter. Det, at man har arvet nogle værdier gennem den tradition, man er en del af, kan gøre det lettere at prioritere det, man mener er vigtigst, så man ikke skal excellere på alle fronter. Hver generation har selvfølgelig sin egen opgave i at forene de overbragte værdier på en meningsfuld måde til en ny tid. Men at der er noget at bygge videre på, giver en grad af stabilitet og hjælp til prioritering.

For det andet har de fleste konservative kristne forældre fx igennem menighedsfællesskabet et netværk af andre mennesker, der deler deres grundlæggende værdier. Især i menigheder, hvor det lykkes at opbygge et åbent, fortroligt og nært fællesskab, opstår et naturligt rum for at dele sine erfaringer, oplevelser, nederlag og sejre med hinanden. Der bliver et andet rum for at spørge: "Hvordan gør I?" end i mange andre fællesskaber, som ikke er så værdimæssigt homogene. At denne mulighed er der, forudsætter naturligvis en villighed både fra en selv og fra fællesskabet som helhed til at være åbne og ærlige overfor hinanden. Hvis man finder andre forældre med værdier, der matcher ens egne, og som også har deres kampe og udfordringer, og man kan tale åbent og ærligt med hinanden, så har man en kæmpe ressource. Den ressource har mange konservative kristne lettere adgang til. Dermed ikke sagt, at alle har den.

Men et er de ressourcer, man ud fra psykologisk og sociologisk argumentation har fundet hos de kristne forældre som gruppe. Noget andet er indholdet af de kristne dogmer som en ressource for de kristne. Det er, hvad den næste del af opgaven handler om.

Del 2: Hvordan kan det kristne budskab være en trøst for forældre præget af en forældredeterministisk tankegang

Kan forældredeterminismens problematik få os til at genopdage behovet for en nådig Gud? En af udfordringerne for kirken i dag er, at mange mennesker ikke længere leder efter en nådig Gud. At dette er en udfordring for kirken, oplever man ikke kun i de konservative dele af kirken, men også i den

langt mere liberale del. Fx skrev Lars Sandbeck om det i Kristeligt dagblad i 2021.²¹ Denne samtidsanalyse findes altså i dag både på kirkens højre- og venstrefløj. Hvilket svar kirken bør give, ser Sandbeck ikke overraskende anderledes på, end kirkens højrefløj gør. Sandbeck lægger op til at justere dogmatikken og helt eller delvist at droppe tanken om arvesynd, skyld og behov for tilgivelse.²² Han begrundet blandt andet dette med, at teologien, som bl.a. folkekirkens dåbsritual bygger på, er indholdsmæssigt uforståelig for de fleste almindelige mennesker i dag.²³

Spørgsmålet er dog, om tanken om syndeskyld er helt så uforståelig for den almindelige dansker, som Sandbeck hævder. Man har de seneste år talt meget om, at menneskers fokus har flyttet sig fra skyld til skam, når de skal finde ud af, hvad deres grundproblem er. En af dem, der særligt at beskrevet skammens rolle i vores kultur er Krista Korsholm, som i 2017 udgav bogen *"Skam"*. I en artikel hos Zetland fra sidste år skriver hun blandt andet: *"Hvor man i skyldens dårlige samvittighed ser, at man har trådt forkert, og angrrer, så føler man sig forkert, når man skammer sig. Når man føler skyld, er impulsen at sige undskyld; når man skammer sig, er impulsen at gemme sig væk"*.²⁴ Skylden er med andre ord lettere at adressere og komme til livs end skammen. Skylden handler nemlig om handlingen – ikke personen.

Spørgsmålet er nemlig, om ikke netop den forældredeterministiske tankegang aktiverer en skyldsbevidsthed i forældrene, som de ellers ikke kommer i kontakt med særligt mange andre steder i livet. For ganske vist kan man skamme sig over at komme til kort som forælder, når man ikke lever op til sine egne og andres idealer i forælderrollen. Men hvis man bevidst eller ubevidst tænker sådan, at det man gør eller forsømmer, får alvorlige direkte konsekvenser for ens barn og dettes udvikling, trivsel og muligheder, så kan man ikke nøjes med at rette fokus indad i form af skam. For ikke alene realiserer man ikke det, man opfatter, man burde. Man svigter et andet menneske. Uanset, om denne oplevelse hos forælderen er berettiget eller uberettiget, opstår her en forbindelse til en mulig oplevelse af skyld. Kan barnet mon tilgive sin ufuldkomne forælder? Og hvis der er en Gud, kan han mon så tilgive den forælder, der ikke levede op til det ansvar vedkommende var betroet?

Måske er behovet for en nådig Gud alligevel ikke helt forsvundet. Og måske sidder der flere kristne forældre, end man lige tror, og har brug for at høre det kristne budskab om tilgivelse talt ind i netop forælderrollen, hvor flere og flere oplever at komme til kort i større eller mindre grad. Og måske sidder der

²¹ <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kommentar/hvad-goer-vi-naar-folk-ikke-laengere-er-bange-gud>

²² Jf. fx Sandbecks debatindlæg om dåbsritualet bragt hos Kristeligt Dagblad d. 8. januar 2019: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kronik/er-der-behov-en-anden-daabsteologi>

²³ Ibid.

²⁴ <https://www.zetland.dk/historie/semEQrvx-ae2KvJdE-464aa>

flere forældre, som i dag ikke - på nær måske en julegudstjeneste om året og en begravelse, dåb eller konfirmation i ny og næ - har kontakt til kirken og oplever det samme behov – blot mere ubevidst.

Tanken om, at der er en Gud, der tilgiver og ser på mennesket med nådige øjne, åbner op for, at man som menneske kan se sig selv med nådige øjne. Det gælder også ind i forældreskabet. Hvis man i forælderollen opdager sine fejl og mangler, men også opdager, at man selv med dem kan være tilgivet og accepteret, åbner det op for en større frimodighed i forældreskabet.

I øvrigt er det menneskesyn, som Sandbeck giver udtryk for i sin kritik af arvesyndslæren som den kommer til udtryk dåbsritualet, langt fra uproblematisk set ud fra et pædagogisk og psykologisk perspektiv. Det er ikke kun forældrene, der er fejlbarlige. Det er barnet også, og det er det fra fødslen. Riisager kobler netop det børnesyn, at barnet fødes perfekt sammen med meget af den mistriksel, børn og unge oplever i dag.²⁵ Det bibelske menneskesyn, som også udtrykkes i folkekirkens dåbsritual, har en realisme over sig, som gavner både børn og forældre, som ikke er eller skal være perfekte. Dermed opstår behovet for tilgivelse og nåde både i mødet med Gud, men også på det vandrette plan blandt mennesker.

Kan troen på en almægtig Gud afhjælpe forældredeterminisme?

Alfort har givet sin bog om forældredeterminisme titlen "*Tænk, hvis du ikke afgør dit barns fremtid*". Hun belyser i bogen forskellige argumenter for, at vi ikke skal være forældredeterministiske i vores tankegang, og hun opmuntrer på forskellige måder forældre til frimodigt at være forældre for deres børn. Men alt dette gør hun fra en sekulær synsvinkel. Argumenterne er gode, vinklerne er forfriskende og tankevækkende. Men der er noget, hun slet ikke kommer ind på, som rummer et kæmpe potentiale for at hjælpe forældre fanget i en forældredeterministisk tankegang til at sænke skuldrene. Her tænker jeg på kristne tro på en kærlig og almægtig Gud, som har vores liv i sin hånd. Vi mennesker kan med andre ord intet determinere, som Gud ikke kan ændre på.

Tænk hvis du ikke afgør dit barns fremtid – tænk, hvis "alt står i Guds faderhånd", som Grundtvig formulerede det i 1856.²⁶ Denne ide har eksisteret længe før Grundtvigs tid. I Jobs bog, den bog i Biblen, som allertydeligst skildrer menneskets møde med kaos og tab, optræder den samme påstand:

*"Alle menneskers liv har han i sin hånd,
alt levendes livsånde".²⁷*

²⁵ Riisager, 2020, s.229

²⁶ DDS nr. 375

²⁷ Jobs Bog 12,10

Det er med andre ord ikke først og fremmest forælderen, der har barnets liv i sin hånd, men den almægtige Gud. I *Den etiske fordring* hævder Løgstrup, at "*Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd*".²⁸ Dette er en mor eller far præget af en forældredeterministisk tankegang ikke et sekund i tvivl om. Men det er vel at mærke kun *noget af* barnets liv, forælderen holder i sin hånd. Pointen fra Jobs bog, som Grundtvig synger med på, er, at det enkelte menneskes liv i ultimativ forstand kun er i hænderne på én, og det er den almægtige Gud.

Hvis man kan tro det, sættes forælderrollen ind i en større sammenhæng, hvor man som forælder bliver mindre afgørende.

Dette er naturligvis kun en trøst, hvis den almægtige Guds hånd er et godt sted at være. Men netop dette er en gentagende pointe i Biblen.²⁹

Det betyder ikke, at mennesket fritages for ansvar – heller ikke som forælder eller opdrager. Både i GT og NT findes udsagn om opdragelse.³⁰ Men barnets skæbne er aldrig i forældrenes hænder. Der er en anden, som har kontrollen og overblikket. Ligesom tanken om den nådige Gud, der tilgiver skyld, har et enormt potentiale som modgift til forældredeterminisme, har tanken om den almægtige Gud det også. Det inviterer til at forælderen løfter blikket væk fra sig selv og kan finde ny frimodighed i en forælderrolle, hvor man ikke selv er den udslagsgivende faktor for barnets fremtid.

Appendiks:

Mulig indholdsfortegnelse til bog om forældredeterminisme henvendt til kristne forældre

1. Forord
2. Forældredetermi-hvad-for-noget – om hvad forældredeterminisme er for noget, og hvordan vores samfund er præget af det.
3. Tro ikke, at du lever i et vakuum – om at kristne ikke kan sige sig fri fra at være præget af det samfund, vi er en del af.
4. Samvittighedsfuldhedens forbandelse – om at mange kristne er meget opmærksomme på deres samvittighed. Derfor kan oplevelsen af etisk stress måske ramme ekstra hårdt.
5. Du er betroet et ansvar – om at vi som forældre er betroet et stort og vigtigt ansvar, og at Biblen ikke er tavs om det.
6. Hvordan finder den middelmådige forælder en nådig Gud – om at pressede forældres oplevelse af at slå fejl og komme til kort kalder på en nådig Gud, og at denne nådige Gud findes og både kan og vil tilgive og gøre nåden til omdrejningspunktet i vores liv som mennesker og som forældre.
7. I Guds hånd – om at Gud er bedre til at have overblik og kontrol over mine børns fremtid, end jeg selv er.
8. Det går nok meget bedre for de andre – om behovet for ærlige relationer med andre forældre.

²⁸ Jeg har ikke nået at skaffe bogen, så den præcise kildehenvisning mangler her.

²⁹ Fx Matt 10,29-31; Luk 12,27; Es 43,1-5; Sl 138,3-8

³⁰ Fx 5 Mos 6,1-2; Ords 5,23; Ef 6,4

9. At se på sig selv med nådige øjne smitter – om at din vigtigste opgave som forælder ikke er at lykkes, men at pege på ham, der er lykkedes for både dig og dit barn.
10. Du er barn, før du er forælder – om at være barn i relationen til mens man er omsorgsperson for sit barn.
11. Frimodig fejlbarlig forælder – om vi i lyset af Gud og alt det han er og gør, sættes fri til at være de forældre, vi er frem for dem, vi synes, vi burde være.

Videre arbejde med emnet

En af de ting, jeg virkelig godt kunne have tænkt mig at have på hånden i arbejdet med emnet her, er noget indsamlet empiri på kristne forældres syn på forælderrollen sammenlignet med forældre for hvem religion ikke spiller den store rolle.

Jeg gik i forbindelse med opgaven i gang med at forberede en spørgeskemaundersøgelse, som kunne deles på facebook og andre steder til folk i målgruppen. Men det blev for omfattende, så jeg satte den del på pause i første omgang. Men hvis jeg går videre med ideen om at skrive en bog om emnet, så vil jeg nok forsøge mig med et spørgeskema. Desuden kan man sikkert finde amerikanske undersøgelser, der dog har den åbenlyse ulempe, at de stammer fra en anden kulturel og kirkelig kontekst.

Litteraturliste

- Akselvoll, Marie Ørskov (2022). *Det grænseløse forældreskab*. Dansk Psykologisk Forlag
- Alfort, Sara (2018). *Tænk, hvis du ikke afgør dit barns fremtid*. Zetland
- Hjortkjær, Christian (2020). *Utilstrækkelig*. Klim
- Nyli, Torbjørg Oline (2016). *Åndelige forældre søges*. ProRex
- Parsons, Rob (2014). *Når troen bliver for trang*. LogosMedia
- Pedersen, Carsten Hjort (2019). *Påvirk med respekt*. LogosMedia og Credo
- Riisager, Merete (2020). *Selvbyggerbørn*. Kristeligt Dagblads Forlag
- Bibelcitater er fra den autoriserede 1992 oversættelse
- CA står for Confessio Augustana – findes frit tilgængeligt på folkekirkens hjemmeside:
<https://www.folkekirken.dk/Resources/Persistent/c/5/0/0/c5006c22676a446f3a2d8ed5b7827e2acd3cc9af/Den%20augzburgske%20bekendelse.pdf>
- DDO er den Den Danske Ordbog
- DDS er den Den Danske Salmebog